

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Praha – pól růstu ČR

Lidská a občanská práva

Metodika pro pedagogy

Fórum pro prožitkové vzdělávání, z.ú.

Vytvořeno v roce 2020 v rámci projektu
CZ.07.4.68/0.0/0.0/19_068/0001408

Prožitková pedagogika pro posilování
demokratické kultury a občanských
kompetencí žáků

OBSAH

TEORETICKÁ ČÁST	3
ÚVOD	4
ROZDÍL MEZI LIDSKÝMI A OBČANSKÝMI PRÁVY.....	4
HISTORIE LIDSKÝCH PRÁV	4
MAGNA CHARTA LIBERTATUM	5
PETICE PRÁV	5
DEKLARACE NEZÁVISLOSTI SPOJENÝCH STÁTŮ AMERICKÝCH	6
ÚSTAVA SPOJENÝCH STÁTŮ AMERICKÝCH A LISTINA PRÁV	6
DEKLARACE PRÁV ČLOVĚKA A OBČANA	6
PRVNÍ ŽENEVSKÁ ÚMLUVA.....	7
ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ	7
VŠEOBECNÁ DEKLARACE LIDSKÝCH PRÁV	7
ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE	8
OBČANSKÁ PRÁVA	9
STRUČNÉ SHRNUÍ	10
PRAKTICKÁ ČÁST	11
HRY NA ROZEHRÁTÍ	12
JMÉNO A GESTO	12
NA KOČKU A NA MYŠ.....	12
PŘETLAČOVÁNÍ BEZ VÝHRY	12
NASTARTOVÁNÍ TÉMATU LIDSKÝCH A OBČANSKÝCH PRÁV	13
VOJÁCI A SKOKAN.....	13
NAKRESLI SVÉ TĚLO	13
TVOŘÍME SOUSOŠÍ.....	14
NÁSLEDNÁ DRAMATICKÁ PRÁCE	15
SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY.....	16

„SVOBODA JEDNOHO KONČÍ TAM, KDE
ZAČÍNÁ SVOBODA DRUHÉHO.“

JOHN STUART MILL

TEORETICKÁ ČÁST

LIDSKÁ A OBČANSKÁ
PRÁVA JAKO ZÁKLAD
DEMOKRATICKÉ KULTURY

ÚVOD

Otázky lidských práv jsou velmi široce diskutovaným tématem. V dnešním světě plném nejrůznějších komunikačních kanálů je pro nás jednodušší dozvědět se mnohé o tom, co vlastně lidská práva jsou, jaký je jejich význam, jak je ochraňovat a jakým způsobem a kde jsou porušována. Přesto všechno nežijeme ve světě, ve kterém by už nedocházelo k jejich každodennímu porušování. Z tohoto důvodu bychom neměli zapomínat na neustálou osvětu a na diskuse k tomuto důležitému tématu. Protože jen ten, kdo svá práva zná, se může zasadit o jejich dodržování a ochranu.

Lidská práva jsou neoddelitelně spojena s naší historií. Sahají hluboko ke kořenům lidstva jako takového a souvisí s vývojem lidské společnosti a utvářením států. Vývoj, kterým prošly, nebyl lehký. Byl formován nejrůznějšími vlivy od náboženství, přes sociální, kulturní či etnické rozdíly mezi lidmi.

ROZDÍL MEZI LIDSKÝMI A OBČANSKÝMI PRÁVY

Všichni lidé na světě mají několik základních práv, která jsou jim buď dána automaticky, protože jsou lidé, nebo získaná prostřednictvím ústavy. Tato práva dělíme nejčastěji na lidská a občanská. Jak lidská, tak občanská práva mají svou specifickou charakteristiku a vymezení.

Občanská práva jsou práva, která jednotlivec užívá na základě příslušnosti k určitému státu. Tato práva jsou zajištěna ústavou. Občanská práva chrání jednotlivce před diskriminací či nespravedlností, ať už je jejím původcem jiný občan, vláda nebo jakákoliv organizace. Občanská práva představují úmluvu, na filozofickém a právním podkladě, mezi zemí a jednotlivcem.

Občanská práva jsou vázána na ústavu jednotlivých zemí, zatímco práva lidská jsou považována za univerzální práva. Zatímco lidská práva připadají člověku okamžikem narození, občanská práva jsou výtvozem konkrétní společnosti, ve které člověk žije.

Lidská práva se v jednotlivých zemích od sebe neliší. Naopak občanská práva mohou být stát od státu jiné. Občanská práva v podstatě závisí na zákonech dané země. Lidská práva jsou přijímána bez ohledu na národnost, náboženství či etický původ. Na druhou stranu občanská práva se pohybují v mezích právních předpisů a týkají se mimo jiné sociálních, náboženských a tradičních zvyklostí dané země.

HISTORIE LIDSKÝCH PRÁV

Armáda Kýrose velkého, prvního krále starověké Persie, dobyla v roce 539 před naším letopočtem město Babylon. Tento akt byl významným milníkem lidských dějin. Kýros velický po dobytí Babylonu osvobodil otroky, prohlásil, že každý má právo na to vybrat si své vlastní náboženství a položil základy rasové rovnosti. Tyto a další dekrety byly zaznamenány na hliněné nádobě klínovým písmem v akkadském jazyce.

Tento prastarý záznam byl uznán jako první listina lidských práv na světě. Byl přeložen do všech šesti oficiálních jazyků OSN. Jeho obsah je srovnatelný s prvními čtyřmi články Všeobecné deklarace lidských práv.

Z Babylonu se idea lidských práv rozšířila do Indie, Řecka i Říma, ze kterého následně povstal koncept přirozených práv. Římské zákony byly založeny na racionálních základech odvozených z přirozené povahy věcí. Tedy z vypořádaných nepsaných zákonů, které mají lidé přirozeně ve svém životě tendenci dodržovat.

Mnoho dnešních lidskoprávních dokumentů vychází z původních historických listin, která uplatňují individuální právo. Jsou to především tyto:

MAGNA CHARTA LIBERTATUM

Pravděpodobně nejvýznamnější vliv na následný historický vývoj, který vedl k zavedení ústavního práva, měla Magna charta libertatum, neboli Velká listina práv a svobod. Král Jan (někdy zvaný také bezzemek) byl v roce 1215 poté, co porušil řadu zákonů a zvyklostí, kterými byla Anglie tehdy řízena, donucen šlechtou podepsat Magnu chartu, která omezila jeho práva.

Později byla tato práva nositelem myšlenky lidských práv. Mezi jiným zajišťovala nezávislost církve na vládě, právo všech občanů vlastnit a dědit majetek a nárok na ochranu před nadměrným zvyšováním daní. Dále umožnila vdovám, které vlastnily majetky svobodně se rozhodnout, zda se znovu vdají či nikoliv, založila principy a zásady spravedlivého a řádného procesu a rovnosti před zákonem. Také obsahovala ustanovení o zákazu uplácení a zneužití úřední moci.

Magna charta libertatum je obecně považována za jeden z nejdůležitějších právních dokumentů v oblasti rozvoje moderní demokracie. Přinesla také zásadní zlom v boji za svobodu.

PETICE PRÁV

Dalším významným milníkem ve vývoji lidských práv byla Petice práv, kterou vydal v roce 1628 anglický parlament a předložil ji Karlovi I. jako prohlášení občanských svobod. Parlament tak vyjádřil svůj nesouhlas s politikou Karla I., který neoprávněně zvyšoval daně, nařizoval povinně ubytovávat vojáky, či zatýkal a posílal do vězení své oponenty bez udání důvodu. Sepsání Petice práv inicioval sir Edward Coke. Petice vycházela z původních stanov a úmluv a obsahovala tyto čtyři zásady:

1. Bez souhlasu parlamentu nemohou být vybírány žádné daně.
2. Nikdo nemůže být vězněn bez zjevné příčiny.
3. Žádný voják nemůže být ubytován, dokud se nestane řádným občanem
4. Stanné právo nesmí být použito v dobách míru.

DEKLARACE NEZÁVISLOSTI SPOJENÝCH STÁTŮ AMERICKÝCH

Kongres Spojených států amerických schválil Deklaraci nezávislosti 4. července 1776. Její hlavní autor Thomas Jefferson napsal deklaraci jako formální vysvětlení toho, proč kongres 2. července vyhlásil nezávislost na Velké Británii více jak rok poté, co vypukla Americká revoluce. Tímto aktem byla mimo jiné deklarována skutečnost, že třináct amerických kolonií už není více součástí Britského impéria. Původně byla Deklarace zveřejněna v tištěné podobě, která byla distribuována nejširší veřejnosti.

Deklarace dostala do popředí dvě základní otázky lidských práv, a sice právo jedinice a právo na odpor. Tyto myšlenky, které se rychle rozšířily do celého světa a ovlivnily především Velkou francouzskou revoluci, patří dnes k základním americkým hodnotám.

ÚSTAVA SPOJENÝCH STÁTŮ AMERICKÝCH A LISTINA PRÁV

Ústava Spojených států amerických byla sepsána v létě roku 1787 ve Filadelfii a je základním zákonem systému vlády USA. Zároveň představuje výchozí dokument pro vlády západního světa. Jde o nejstarší písemnou doposud platnou ústavu, která definuje principy orgánů státní správy a jejich jurisdikci a základní práva občanů.

Listina práv, která představuje prvních deset dodatků k ústavě, omezuje pravomoci federální vlády Spojených států a chrání práva všech občanů, obyvatel i návštěvníků amerického území. Listina práv nabyla právní moci 15. prosince 1791.

Listina práv chrání svobodu projevu, svobodu vyznání, právo držet zbraně, svobodu shromažďování, či svobodu tisku. Mimo jiné Listina práv zabraňuje vládě v tom, aby bez řádného soudního procesu zbavila jakoukoliv osobu života, svobody nebo majetku.

DEKLARACE PRÁV ČLOVĚKA A OBČANA

Tato deklarace přinesla v roce 1789 Francouzům zrušení absolutní monarchie a připravila tak půdu pro vznik první francouzské republiky. Pouhých šest týdnů po útoku na Bastilu a sotva tři týdny po zrušení feudalismu, byla Deklarace práv člověka a občana přijata ústavodárným shromážděním a stala se tak základem pro sepsání francouzské ústavy.

Tato deklarace poskytla základy pro vytvoření takové demokracie v Evropě, jakou známe dnes. Inspirací pro sepsání deklarace byla americká deklarace nezávislosti, kterou do Francie přivezl francouzský šlechtic La Fayette. Ten se významně angažoval v americké válce a za nezávislost.

Deklarace prohlašuje, že všem občanům má být zaručeno právo na svobodu, vlastnictví, bezpečnost a ochranu proti útlaku. Tvrdí, že potřeba zákona vyplývá ze skutečnosti, že výkon přirozených práv každého člověka má pouze ty hranice, které zajišťují ostatním členům společnosti požívání stejných práv. Neboli deklarace vidí zákon jako výraz obecné vůle, který si klade za cíl podpořit rovnost práv a staví se pouze proti takovým aktivitám, které jsou pro společnost škodlivé.

PRVNÍ ŽENEVSKÁ ÚMLUVA

V roce 1864 se v Ženevě konala konference, které se na pozvání Švýcarské spolkové rady, účastnilo šestnáct evropských zemí a několik amerických států. Tato diplomatická konference se konala za účelem přijetí konvence pro léčbu zraněných vojáků z ozbrojených konfliktů.

Jednou z hlavních zásad stanovených v Úmluvě bylo rozšíření péče bez diskriminace zraněných a nemocných vojáků a respektování označených zdravotnických transportů, včetně personálu. Tímto rozlišovacím znamením se stal červený kříž na bílém pozadí.

ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ

Druhá světová válka zuřila od roku 1939 do roku 1945 a zanechala za sebou města v troskách po celé Evropě a Asii. Miliony lidí zemřeli, z dalších udělala válka bezdomovce, další trpěli hladem.

V dubnu 1945 se sešli v San Francisku zástupci padesáti zemí světa. Cílem konference Spojených národů bylo vytvořit mezinárodní orgán, který bude podporovat mír a který zabrání dalším válkám. Ideály organizace byly uvedeny v preambuli navrhované charty:

„My, lid spojených národů, jsouce odhodláni uchránit budoucí pokolení od metyl války, která dvakrát za našeho života přinesla lidstvu nevýslovné strasti, odhodláni deklarovat znovu svou víru v základní lidská práva, v důstojnost a hodnotu lidské osobnosti, v rovná práva mužů i žen a národů velkých i malých, odhodláni vytvořit poměry, za nichž mohou být zachovány spravedlnost a úcta k závazkům plynoucím ze smluv a jiných pramenů mezinárodního práva, a odhodláni podporovat sociální pokrok a zlepšovat životní úroveň ve větší svobodě a k tomu cíli pěstovat snášenlivost a navzájem žít v míru jako dobří sousedé, sjednotit své síly k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, přijmout zásady a zavést metody zajišťující, aby ozbrojené síly nebylo užíváno jinak než ve společném zájmu, a používat mezinárodního ústrojí k podpoře hospodářského a sociálního povznesení všech národů. Rozhodli jsme se sdružit své úsilí, abychom těchto cílů dosáhli.“

Charta nové Organizace spojených národů vstoupila v platnost 24. října 1945. Tento den se slaví každý rok jako Den Organizace spojených národů.

VŠEOBECNÁ DEKLARACE LIDSKÝCH PRÁV

V roce 1948 na sebe strhla pozornost celého světa nová Komise pro lidská práva OSN. Pod vedením tehdejší předsedkyně Eleanory Rooseveltové (vdovy po prezidentovi Franklinovi Rooseveltovi) vznikl zásadní dokument, který se stal Všeobecnou deklarací lidských práv. Rooseveltová prohlásila tuto deklaraci za mezinárodní Magnu Chartu pro všechny lidské bytosti. Byla přijata Organizací spojených národů dne 10. prosince 1948.

V preambuli a v článku 1 Deklarace jednoznačně vyhláší přirozená práva všem lidským bytostem:

„U vědomí toho, že uznání přirozené důstojnosti a rovných a nezcizitelných práv členů lidské rodiny je základem svobody, spravedlnosti a míru ve světě, že zneuznání lidských práv a pohrdání jimi vedlo k barbarským činům, urážejícím svědomí lidstva, a že vybudování světa, ve kterém lidé, zbavení strachu a nouze, se budou těšit svobodě projevu a přesvědčení, bylo prohlášeno za nejvyšší cíl lidu, že je nutné, aby lidská práva byla chráněna zákonem, nemá-li být člověk donucen uchýlovat se, když vše ostatní selhalo, k odboji proti tyranii a útlaku...“

Valné shromáždění vyhláší tuto Všeobecnou deklaraci lidských práv jakožto společný cíl pro všechny národy a všechny státy za tím účelem, aby se každý jednatel a každý orgán společnosti, máje tuto deklaraci stále na mysli, snažil vyučováním a výchovou rozšířit úctu k těmto právům a svobodám a zajistit postupnými opatřeními vnitrostátními i mezinárodními jejich všeobecné a účinné uznávání a zachovávání jak mezi lidem členských států samých, tak i mezi lidem území, jež jsou pod jejich pravomocí.

Všichni lidé rodí se svobodní a sobě rovní co do důstojnosti a práv. Jsou nadáni rozumem a svědomím a mají spolu jednat v duchu bratrství.“

Členské státy OSN se zavázali pracovat společně na podpoře třiceti článků lidských práv, které byly poprvé v historii sestaveny a kodifikovány do jednoho dokumentu. Důsledkem toho je skutečnost, že mnoho z těchto práv je dnes v různých formách součástí ústavních zákonů demokratických států.

ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE

Příprava tohoto dokumentu trvala celých deset let. Započaly v roce 1979, který byl vyhlášen Mezinárodním rokem dítěte. Polsko v tomto roce navrhlo zpracovat dokument na ochranu dětských práv, který by byl pro podepsané země právně závazný.

Úmluva o právech dítěte byla přijata 20. listopadu 1989 valným shromážděním OSN v New Yorku. Pro Českou republiku je tento dokument závazný od 1. ledna 1993 a od té doby je pro nás platnou právní normou, která je nadřazena zákonům a je součástí právního řádu.

Úmluva je v současné době mezinárodní smlouvou s největším počtem smluvních stran. Podepsalo ji téměř 200 států světa. Také žádná jiná smlouva týkající se lidských práv nebyla podepsána v tak krátkém čase a stala se tak dalším významným mezníkem na poli ochrany lidských práv.

Z tohoto historického výletu je zřejmé, že dnes za lidská práva považujeme taková práva, která náleží každému, ať je na jakémkoliv místě na světě. Ale kde v mém vlastním světě je počátek lidských práv? Musíme si uvědomit, že začínají právě u každého z nás. Ve světě, který nás zcela bezprostředně obklopuje. Protože jen a jen tady je můžeme my sami ovlivňovat.

Ano, možná můžeme podepisovat petice za práva žen v Etiopii. Ale mnohem více bychom se měli zaměřovat na to, jak tato svá lidská práva vnímám já ve svém každodenním životě. Ve své rodině, ve škole, v místě, kde bydlím. Protože jen tak budeme schopni je rozpoznávat a následně chránit.

OBČANSKÁ PRÁVA

Občanská práva jsou práva jednotlivců na spravedlivé a rovné zacházení v nejrůznějších oblastech (ať už jde o vzdělání, zaměstnání, bydlení apod.) a na základě určité legální ochrany ze strany státu.

Historicky je spojováno hnutí za občanská práva především s úsilím o dosažení rovných práv pro Afroameričany na všech společenských úrovních. Afroamerické hnutí za občanská práva působilo v padesátých a šedesátých letech dvacátého století na poli obrany a ochrany práv Afroameričanů žijících ve Spojených státech amerických. Hlavním cílem hnutí bylo zrušení zákonů, které podporovaly rasovou segregaci. Zároveň prosazovalo zajištění ústavních práv, která se budou vztahovat právě na Afroameričany.

Dnes je chápeme především jako záruku rovných společenských příležitostí a rovné ochrany dle zákona, bez ohledu na rasu, náboženství nebo jiné osobní charakteristiky.

Typickým příkladem občanských práv je svoboda slova, tisku a shromažďování, právo volit, právo na spravedlivý proces, právo na vzdělání. Občanská práva jsou základním stavebním prvkem demokracie. Občanská práva jsou zajištěna prostřednictvím pozitivních vládních akcí, nejčastěji formou právních předpisů. Občanskoprávní zákony by měly zajistit plnohodnotné a rovnocenné občanství všem lidem, kteří jsou tradičně diskriminováni na základě příslušenství k určité skupině lidí. V okamžiku, kdy se ve společnosti jeví prosazování některých občanských práv jako nedostatečné, vznikají spontánně občanská hnutí bojující za rovnocenné podmínky.

Na rozdíl od konceptu lidských práv, která vycházejí přirozeně z příslušnosti k lidskému rodu, občanská práva musí být dána a zaručena státní mocí. Z tohoto důvodu se liší v průběhu času a podle momentální formy vlády a mají tendenci následovat společenské trendy, které obdivují nebo dehonestují určitý druh diskriminace. Typickým příkladem jsou práva homosexuálů v některých západních demokraciích, která se dostala do popředí zájmu politických debat teprve velmi nedávno.

STRUČNÉ SHRNUÍ

- ➔ Lidská práva jsou taková práva, která jsou vlastní každému člověku právě proto, že je člověk. Občanská práva náleží člověku na základě občanství určitého státu.
- ➔ Žádný vládní orgán, skupina nebo jednotlivce nemůže zbavit jednotlivce lidských práv.
- ➔ Občanská práva chrání jednotlivce před diskriminací a nespravedlností pocházející od vlády nebo jakékoliv jiné organizace.
- ➔ Občanská práva vycházejí z ústavy jednotlivých zemí, zatímco lidská práva jsou považována za práva univerzální, přirozená.
- ➔ Zatímco lidská práva se nemění při přechodu z jedné země do druhé, občanská práva se liší stát od státu.
- ➔ Lidská práva jsou všeobecně přijímána bez ohledu na národnost, náboženství a etnický původ. Naproti tomu občanská práva jsou dána právními předpisy a vycházejí ze sociálních, kulturních, náboženských a kulturních norem daného státu.

PRAKTICKÁ ČÁST

LIDSKÁ A OBČANSKÁ PRÁVA JAKO ZÁKLAD DEMOKRATICKÉ KULTURY

HRY NA ROZEHRÁTÍ

JMÉNO A GESTO

Instrukce Všichni stojí v kruhu. Učitel začne hru tím, že řekne své jméno a doprovodí je nějakým gestem či pohybem. Celá skupina pak najednou zopakuje jméno a gesto. Takto pokračujeme do té doby, než všichni ve skupině řeknou své jméno a předvedou pohyb. Poté pokračujeme ještě jednou, tentokrát již bez jména, pouze gesta. Poté vždy jeden vstoupí do kruhu a zbytek skupiny musí říct jeho jméno a ukázat gesto. Tato hra je vhodná pro skupinu, ve které se její účastníci navzájem neznají. Pokud pracujete s dětmi, které se dobře znají, můžete pozměnit zadání. Každý řekne slovo, které si myslí, že jej vystihuje a k tomu přidá gesto.

Závěr Co jsem musel dělat, abych si jméno, gesto či přezdívku zapamatoval? Bylo to pro mne snadné? Bylo pro mne jednodušší si zapamatovat jméno či pohyb? Jsem schopen rozlišit paměť těla a paměť slov?

NA KOČKU A NA MYŠ

Instrukce Účastníci se rozdělí do dvojic. Dva ve dvojici si stoupnou vedle sebe, chytanou se za paže. Takto spojené dvojice se rozmístí po celém prostoru. Jeden pár je označen jako kočka a myš. Kočka honí myš po celém prostoru. Pokud kočka myš chytí, vymění si role. Myš má ale možnost se bránit. Pokud se chytí za paži nějaké v prostoru stojící dvojice (utvoří trojici), partner na druhém konci této trojice se stává myší a musí utíkat před kočkou.

Obměna V okamžiku, kdy myš utvoří trojici, partner na druhém konci trojice se stává psem, který honí kočku.

Závěr Jak jsem se během hry cítil? Bylo mi příjemné stát a čekat, zda se stanu myší či psem? Byla mi příjemná nejistota, zda se budu muset zapojit do hry? Nebo jsem naopak velmi toužil po zapojení a nikdo si mne zrovna nevybral?

Zhodnocení není nutné na konci každé aktivity. Ale měly bychom tímto vést děti k tomu, aby byly schopné uvědomit si své pocity během hry, a tak se naučit poznávat sama sebe a zároveň se učit toleranci a soucítění s pocity a prožíváním druhých.

PŘETLAČOVÁNÍ BEZ VÝHRY

Instrukce Toto cvičení je výborným příkladem pro trénink Fórum divadla. Je o využití plné síly jedince, jejímž cílem ale není zvítězit nad soupeřem. Stejně tak ve Fórum divadle musí herec vytvořit prostor pro akci diváka-herce tak, aby jej nepřeválcoval, ale aby mu pomohl uplatnit jeho vlastní sílu.

Rozdělíme se do dvojic. Mezi partnery ve dvojici si představíme pomyslnou čáru. Dvojice napřáhne ruce proti ramenům partnera a začne tlačit. Většinou je to tak, že tím, že přetlačíme partnera a dostaneme se za čáru a vkročíme na jeho teritorium, vyhráváme. Ale v tomto případě není naším cílem

vyhrát. Tentokrát se zkuste podvolit partnerově síle, podpořte se vzájemně vahou svých těl. Někdy můžete zkusit zatlačit více, někdy dovolíte více zatlačit svému partnerovi.

Možné variace

- Partneři jsou k sobě zády a jdou ze sedu do stoje.
- Partneři na sebe tlačí pouze rameny.

NASTARTOVÁNÍ TÉMATU LIDSKÝCH A OBČANSKÝCH PRÁV

VOJÁCI A SKOKAN

Instrukce Čtyři dobrovolníci jsou instruováni, aby pochodovali za sebou v jedné linii z jedné strany místnosti na druhou. Jejich úkolem je pochodovat bez přerušování za každou cenu. Pátý dobrovolník je skokan. Jeho úkolem je poskakovat a tančit okolo pochodujících vojáků po dobu několika minut. V okamžiku, kdy se skokan dostane do cesty pochodujícím vojákům, vojáci domluveným gestem (například jemným dotknutím se jeho ramene) skokana zničí. Ten padá k zemi, kde nehybně leží a vojáci pokračují ve svém pochodu.

Pochodující vojáci představují utlačovatele a skokan utlačovaného/protagonistu. Přihlízející jsou vyzváni, aby si vyměnili místo s protagonistou a zkusili se vyhnout nějakým způsobem nastolenému útlaku.

Závěr Po několika opakováních vyzveme děti k diskusi. Mají vojáci právo takto skokana zničit? Co když je jim toto konání nařízeno shora? Co se stane v případě, že nesplní úkol? Má skokan právo na poskakování okolo nich? Najdeme v životě příklady „vojáků“ a „skokanů“ v oblasti lidských práv? Co když se skokan svým počínáním snaží upozornit na nějaké své opomíjené právo? O jakou situaci ze života by mohlo jít?

NAKRESLI SVÉ TĚLO

Instrukce Všichni účastníci si lehnou na zem a zavřou oči. Mají za úkol projít v mysli celé své tělo, zamyslet se nad tím, jak se cítí jeho jednotlivé části: ruce, prsty, hlava, ústa, jazyk, oči, krk, ramena apod. Také mohou zkusit pohnout tou částí těla, kterou právě zkoumají.

Po několika minutách rozdá učitel každému účastníkovi papír a tužku. Poté je pořádá, aby každý nakreslil své vlastní tělo, ale stále se zavřenými očima. (Je možné použít na zakrytí očí šátky.) Když je kresba hotová, každý napíše na zadní stranu obrázku své jméno. Učitel poté sebere všechny obrázky, vystaví je před dětmi na podlaze a teprve poté mohou všichni otevřít oči a prohlédnout si výstavu. Nyní diskutujeme o tom, co děti na obrázcích nejvíce zaujalo – jsou postavy na obrázku nahé, nebo oblečené? Stojí, leží, odpočívají, nebo jsou v činnosti? Jsou ve vztahu k nějakému objektu nebo sami? Mají vypracované detaily nebo vypadají tak nějak obecně?

Nyní pedagog vyzve k tomu, aby každý označil svůj obrázek.

Toto cvičení prohlubuje vzájemnou vnímavost jak k sama sobě, tak i ke skupině jako celku, kterého jsem součástí. Nejprve dává možnost přemýšlet o vlastním těle, o každé jeho jednotlivé části. Následně si můžeme uvědomit proces interpretace toho, co cítím a převedení těchto vjemů na papír a poté přemýšlíme nad tím, jak se naše tělo pohybuje, jakým způsobem si třeba sedá, jak se vztahuje k ostatním apod. cvičení umožňuje účastníkům uvědomit si do hloubky své vlastní tělo a také vše, co nám toto tělo umožňuje.

Můžeme být schopni velmi hlubokých abstraktních myšlenek, mohou nás napadat neúžasnější vynálezy, ale všechno, co nás napadá, můžeme realizovat jen a jen díky tomu, že máme k dispozici úžasný nástroj – lidské tělo. Málokdy máme příležitost uvědomit si své tělo jako základní zdroj všech radostí i bolestí, za nástroj všeho poznání a zkoumání v tomto světě. Na tomto místě také doporučuji, aby si děti zkusily uvědomit, zda jsou ony samy tímto tělem. Můžeme pomoci otázkou – kdo si toto tělo uvědomuje? A tak zjistíme, že za tělem je ještě něco víc. Je to jakýsi pozorovatel, vnímatel, vědomí těla.

Závěr Zeptejte se dětí, zda vidí samy souvislost mezi uvědomováním si vlastního těla, vlastní existence a mezi lidskými právy. Jak toto cvičení souvisí s výrokem – pokud neznám sama sebe, nemohu si dobře uvědomit ani to, co potřebuji, případně ani to, co mi vadí?

TVOŘÍME SOUSOŠÍ

Instrukce Rozdělíme děti na menší skupiny po přibližně po čtyřech až šesti. Každá skupina si vybere jedno z těchto témat:

- ➔ Právo na svobodu pohybu
- ➔ Právo na vlastní majetek
- ➔ Právo svobodně projevovat svou víru nebo náboženství
- ➔ Právo na vzdělání
- ➔ Právo na svobodu tisku

Na toto téma vymyslí jednoduchou situaci, která dané téma vystihuje. Tuto situaci „vytesají“ do sousoší z vlastních těl.

Poté každá skupina prezentuje svoje sousoší před ostatními. Diváci diskutují o tom, co vidí. Pokud sousoší není příliš jasné, srozumitelné, můžeme využít dalších technik, jako například krátké rozpohybování soch, nebo je můžeme dotykem rozmluvit a zeptat se jich, co v tuto chvíli cítí, prožívají, apod.

Závěr Společně s dětmi zhodnotíme celou aktivitu. Byla zadané téma obtížné? Víím, co si pod jednotlivými právy konkrétně představit? Bylo obtížné zobrazené situace identifikovat? Co jsem se naučil? Co nového jsem zjistil o sobě?

NÁSLEDNÁ DRAMATICKÁ PRÁCE

Pro přípravu krátkého představení můžeme využít obrazy z předchozího „sochařského“ cvičení. Vymyslíme spolu s dětmi (v závislosti na jejich věku a schopnostech jim adekvátně pomáháme. Snaha je dovést děti k co největší samostatnosti.) krátký a jednoduchý příběh, ve kterém se objevuje téma lidských a občanských práv. Nejjednodušší je mít jednu hlavní postavu, která je obětí nějaké formy násilí. Pokud jsou děti již zkušenější, je možné, že se v příběhu objeví i více takových charakterů.

Příběh můžete také použít jako základ pro strukturování dramatické práce s dětmi. Více tipů, jak dále v práci s dětmi postupovat najdete v metodikách zaměřených na divadlo fórum a na strukturované drama.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY

1. BOAL, AGUSTO. Games for actor and non-actors. London, New York, Routledge.
ISBN 0-203-99481-7
2. BOAL, AUGUSTO. The legislative thatre, London, Routledge, 1998. ISBN 113467371X
3. BOAL, AUGUSTO. The rainbow of desire, London, Routledge, 1995. ISBN 1136748792.
4. HICKSON, ANDY. Dramatické a akční hry. Praha, Portál, 2000. ISBN80-7178-378-0.
5. POVOLNÝ, MOJMÍR. Zápas o lidská práva. Stilus Press, 2007. ISBN 80-903550-9-9.
6. Všeobecná deklaráce lidských práv [online]. Praha. [cit. 2016-11-24]. Dostupné on-line na <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>
7. Předmluva Charty OSN [online]. Praha. [cit. 2016-11-24]. Dostupné on-line na <http://www.osn.cz/osn/charta-osn/>

